

СТРАЖИЛОВО

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 42.

У НОВОМ САДУ, 18. ОКТОБРА 1892.

ГОД. V.

ПЕСНИШТВО.

РЕНАН.

Умро је писац „Христова Живота“,
Ренан, коме Исус није био Бог.
Отвара се небо, где рајска дивота,
Ал и ико зија: дајте мени тог!

Чиста душа хтеде у пресветле дворе,
Ал грешно писање претеже у ад —
Тако лебди, не мож' ни доле ни горе,
Кад ал нека рука појави се тад.

И та блага рука поведе га рају
До сјајног престоља Бога великог;
Гледи Ренан, види анђеле у сјају...
„Ко си, вођо?“ — „Исус! Реци да л сам Бог?“

С мађарског.

Б. Бранчић.

НИ ИЗ ЧЕГА

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРЕМА.

Приповеда Стеван Радић.

(Наставак).

VII.

Једнога дана пред вече дође Оларићу у походе његов брат од стрица из Ж., да се поразговоре о неким домаћим пословима. Седели тако после вечере и диванили.

„Да, да, мој драги! Да си умео чувати оних петнаест хиљада форинти у твојим младим данима, не би дошао до тога, да сада очајаваш. Али ти не хтеде овде остати, већ оде у М. Знаш ли само, шта си платио за онај аузлог? Преко пет стотина форинти, па си лепо спискао све. Сада живиш из ова два фртаља земље те већ ниси у стању ни интерес на ду-

гове да плаћаш. Не знаш, како ћеш у напредак“.

„Сад што му драго! Главно је, да ће ова задруга добро радити кроз годину дана. Чланова има доста. Само за ове три четир недеље ушло је преко осам стотина форинти. Има пеншто и улога. Ресконта имамо две хиљаде, а добићу још и више. Онда ће ми се одредити и плаћа. Па добро се то даде живити у селу поред оваквих задруга. Дође ли који да тражи зајам, донесе ма шта. Код овећих свота буде и новаца... Надаље гледаћу, да се у општини доченам да будем судија и перовођа у имовној општини. Узевши све

скупа, моћи ћу излазити на хиљаду форинти.

„Не ћу да кажем ништа, што се тиче задруге; али, што се тиче општине, ту ћеш тешко што шићарити. Ови су сви као један — као што чујем — противу тебе, па и сам попа, ма да ти долази у кућу. Док је то тако, дотле ти не можеш ништа постићи у општини. Признајем, да би оту- да имао највише користи. Када си у од- бору, па ти још начелник иде на руку, онда, ако и имаш по коју зачкољицу, чека се. За гдекоју пристојбу се каже, да немаш ништа да се води егзекуција. После се брише или се чека, док коју смраку не скуцкаш. Како са Мргудићем? Иде ли ти тај на руку?“

„И иде и не иде. Он се колеба. Боји се, да се не компромитира у народу и пред попом. Говорио сам му више пута, али он не ће да се ушне. А и жена му је ђаво. Наговара га, да се не замера пони. Знаш ваљда, да јој је пона род...“

„Да ти је њега са свим задобити! Као што рекох — начелник је тек начелник. Прогледа ком кроз прсте па му је тај об- везан. Гдеког упорног оглоби, а то је да- нас лако. Па кроз кратко време имао би ти доста јаку странку, помоћу које би до- шао у заступству до већине. После је наша брига.

Не гледа се баш свугде, којим се на- чином дође до већине, само нека је већина. У осталом држим, да не би то било ни овоме народу на штету а ти би осигурао своју егзистенцију. Хјо! Тешко је, видиш, када човек научи на добро, па после уве- де у танке ните... Гледај око овога па ће све лакше ићи. Има и попа својих за- чкољица, па би он могао и њему мало ру- каве поткресати. Па које он, које задруга, па би се дало нешто урадити. Обвежи га. Придоби га: било сплеткарењем, било да га што чешће почастиш.“

Госпођа Фаустина седела је са плети- вом у руци а није ни једне речи прого- ворила, али је тим пажљивије слушала разговор ове двојице. Када се у разговору дошло до тога, како ваља придобити на- челника, почеше се и њене мисли вретити око тога питања. Она је била начисто с

тим, јер је имала са свим готов план, само је још премишљала, како да почне, а бо- рила се још и са савешћу. Чувши пак, како јој муж рђаво стоји, реши се она, да не преза ни од чега. Устане сва зака- рена, оде у своју собу и ту је кроз по- сата било готово писмо Мргудићу. Да ли је тим писмом задат последњи ударац Мргу- дићки и слози Краковчана, ко то зна?

Браћа се још разговараху, за тим одо- ше у спавало, обојица задовољни резулта- том данашњег разговора.

VIII.

Сутра дан, тек што је устао Оларић, ку- цну неко па врата. Оларић се одзове а па то уђе један од бољих ратара из села по стари Оларићев противник, члан задруге.

„Добро јутро, господине!“

„Бог добро дао, Андрићу! Које добро?“

„Та, господине, пркла ми јуче риђуша, а треба да се оре те морам купити друго кљусе. Знаш, уграбисмо ово лепо време па да не промашимо. Мој комшија Пера има ваљану мркушу па иште за њу педесет форинти. Ја имам тридесет па требало би ми још двадесет. Као мислим, член сам у шпоркаси, па ако бих могао добити...“

„Не можеш добити, ма да си члан за- друге, јер још ниси толико уплатио, колико би доста било, да извадиш две трећине, јер тако гласи закон. Но, могао бих ти ја, као председник, ићи на руку, да добијеш новаца, кад би ти био мој пријатељ. Ал ти сваком приликом вичеш против мене, а хвалиш попу... па што ниси отишао до њега, да ти он даде новаца?“

„Та, ја као велим, да то не иде из нашег цџа, па знате...“

„Хјо! мој драги! Не иде из мога цџа ал ја сам председник. Ако ја не одобрим теби зајма, онда га не ћеш ни добити, па иди камо хоћеш на тужбу. Знаш ли ти, да смо ми добили већ хиљаду форинти из ва- рошке шпаркасе! Па мислиш, да је то до- бивено па твоју браду, а? Гледај ти њега!“

„Али, господине, је л право да идем сада Чивутину, да тражим новаца?“

„А је ли право да се ти у општини увек дереш против мене? Може бити пона; може бити овај и онај, ово и оно, а ја

као да сам вам децу клао! Слушате оног маторог Митра. Он зна, шта су записници! Зна и шта су имовни рачуни, па вели, да сам ја мало онако... А шта ми се позна? Он је купио већ два фртаља земље, од како је одборник. Па мислиш, да је то све из његовог џепа! Еј ви луде паорске! Њега не видите, а!

„Е, па што ви то нама не кажете у скупштини? Ми би већ њему рекли. А ако сте ви тако поштени, — што не би и вас бирали? А није да лажем, кажем вам, бићу ја први уз вас. Та, овај, нисте нам, што рекосте, децу клали...“

„И ја мислим. Па тај ваш пона! Хој, хој! Колико је тек он дужан општини! Па овај, па онај; али они један другог држе. А да ја будем у општини, онда зло по њих. Па, мој брајко, они се и боје да ја не уђем у општину...“

„Е гле! Па шта ћутите? А, а, добро кад знам! Гле ти њих!“

„Ал немој рећи никоме, да сам ти ја то све казао, јер нисам рад да знају, док ја не будем биран. Дођи сутра по новце...“

Андрић оде машући главом а Оларић је задовољно трљао руке.

IX.

Једне недеље после по дне, а пред долазак Мргудићев, забављало се цело друштво на куглани. Ту су сви, па је наишао и Војводић, а ту је и женско друштво, међу њима и Оларићка и Мргудићка.

Мргудићка није ни сневала, да је Фаустина онда била за хамбаром са својом служавком. Мишљаше, да су какве циганке дошле да краду кокоши. Фаустина је истина већ распростирала гласове по селу преко своје слушкиње, али нико није смео Мргудићки и Војводићу казати то у очи, јер је свако држао, да је то проста лаж. И на куглани је Мргудићка опазила, да је Фаустина некако необично погледа, али је она већ на то свикла, те јој нису били чудновати ти погледи.

На једаред викну неко из друштва: Гле Мргудића!

Све друштво погледа на улицу и ту опазише Мргудића у каруцама. Две се жене заруменеше, кад чуше „радосни глас“.

Мргудићка с места потрчи кући, да онде предуеретне свога мужа. Фаустина такођер зајагри очима и потрчи неколико корака као у бунилу. Али, дошавши мало к себи и опазивши пред собом Мргудићку, застаде, завали главом на страну, као мислећи: имам кад састати се с њиме. Мушкарци се насмејаше а женскиње намигнуше једна на другу.

Цело се друштво крене до Мргудићева стана. Затекоше га где својој жени прича о своме путу. Сви се руковаше с њиме, па и Војводић. Али је цело друштво опазило неку хладноћу у погледу Мргудићеву, кад се с Војводићем руковао. Кад је опазио Оларићку, погледао јој је у очи, но она је почела крити погледе. Друштво је то опазило. Згледнуше се сви и наста немιο призор усиљавања. Војводић први изађе а за њим касир Квекић. На пољу плане Квекић: „Пфуј! Гадно је то! Нешто се крије. Видићете, Војводићу, ова је нешто смислила.“

Војводић је био на чисто, да му је ово последњи пут, што је био у овој кући, док је у њој Мргудића.

Скоро осам дана није се ништа чуло у селу о Мргудићу и Мргудићки. После се зупало ово и оно, али она се показиваше а и изгледаше задовољна. Муж јој је одлазио чешће Оларићевима и редовно се с Фаустином шетао до мркле ноћи и долазио је кући весео и задовољан. Тако се живело у селу неко време. Војводић се са свим повукао, те се ретко дао виђати. Настала је тишина, какве није давно било у Краковцу, али се за том тишином скриваше страшна бура, тако страшна, да се упрепастило цело село и сва околица...

X.

Данас је опет граја у селу. Заказан је састанак свију старешина за имовну општину, која ће изабрати нов одбор и перовоћу. Перовоћа имовне општине у Краковцу, то вам је све и сва код имовине. Има седам стотина плаће. озбиљни кандидати су пона и Оларић. Свет се почео купити пред општинску кућу и многи се смејали, што се и Оларић усудио искати, кад добро зна, да га ни један не ће.

Ево и поне са газда-Митром.

„Ти рече — попа ће — да се и Оларић тражи за перовођу?“

„Тако сам чуо. Рекао ми је комшија Јова, да је и Мргудић за њега, а овај да је придобио и неколико људи.“

„Шта? Шта? — повиче попа. — Мргудић против мене!! Он да квари једнодушност ове општине... а, а, видићемо да пас. Ако то буде... па још оној за љубав, само би му то требало.“

У том се приближише општинској кући и чуше, где Андрић виче:

„Да, увек попа! Зар није доста био три године? Нека буде један пут и ко други. Ето на пример господин Оларић!“

„Шта? Оларић? умеша се газда-Митар. То не ће бити, док је мене. Ми смо са господином попом задовољни. Он ће бити.“

„Е, баш не ће увек бити ни како ти хоћеш. Није баш ни господин попа бољи од Оларића...“

„Од Оларића?!“ — зашита Митар у чуду.

„Да, да, мој брајко! Ти нама замазујеш очи и велиш: браћо, овако! браћо, онако! бирајте господина пону у имовину, немојте Оларића, а ти дотле купио два вртаља земље... а?... газда Митре!... Зна се то сада...“

Митар поцрвени од љутине. Хтеде сунути на Андрића, али се уздржи те само викну, ударивши се у прса: „Јест, купио сам, али за своје новце!“

„Ха, ха, ха!... За своје новце... то ти реци коме другом, а не мени... дед само да прегледамо све рачуне, од како си ти одборник па...“

„Нека прегледа рачуне ма ко, не ће пропаћи ни једне крајцаре. Проклета била, ако сам је узео из касе,“ одврати Митар усињавајући се, да не плане.

Андрић се сад тек стапе дерати: „Ниси стекао са свога; чек, чек, не ће то баш увек тако ићи, како ти мислиш... Нека буде Оларић, па да онда видимо!“

„Па нека буде!“ — викнуше неколико Андрићевих присталица.

Умеша се и попа.

„А шта ти, Андрићу, имаш против мене? Добио си па веклу новаца па вичеш уз

њега, као да су то његови новци. Чекај, чекај, док буде прва скуштина у задрузи, не ће он бити ни председник.“

„Не говорим ја за то, што сам добио новаца у шпаркаси, већ као мислим, за што не би могао бити и он. Ви сте доста били. Па он није ни дужан општинског трошка као ви. Да сте ви прави пријатељ општине, ви би најпре платили, па онда говорили.“

„Јесте, Андрићу. Нешто сам дужан, али ћу и платити. Али ти кажем, да је Оларић пет пута више дужан него ја. Да ја уредно примам парохијал, не бих био дужан... а ти знаш, колико се скупи...“

„Шта ја знам, колико се скупи! Само знам, да ми морамо платити, а ви у одбору кад хоћете.“

Сељанима беше заиста криво, што има и госпoде, који дугују, а на њих се навали, имали не имали. Газда Митар се ту оправда да није ништа дужан, а попа се умало не заплака, видевши како се подрива овај народ. Осекаше, ко је бацио угарак, што ће уништити слогу Краковчана. Видео је, куда смера Оларић.

Оларић је стајао на страни са Мргудићем и са задовољством је посматрао, како ниче вражје семе, посејано међу рођену браћу. Посматране он овај приказ а пред очима му се почеше појављивати слике: месни судица, перовођа, начелник, петнаест стотина форинти годишње... Смешкао се од тешке радости.

„Чини ми се, да су се већ доста наваљили па би могли отпочети!“ — рече Оларић Мргудићу.

*

Сала је пуна света. За столом седе Перић, Оларић и Мргудић. Перић на обожу погледа попречно.

Мргудић устаде и поче говорити, како је истекло време перовођи и да сада могу другог бирати, да виде, како ће и други водити рачуне, јер је дочуо, да се народ свађа о рачуне...

Перић је на ово плануо.

„Ви као начелник не смете унливисати на избор. Иначе ћу вам ја показати, како се држи страна Оларићу!“

И строгим погледом измери Мргудића.

Оларић погледа у Мргудића. Од одважности овога изгледаше да зависи, како ће цести цела ствар. Али Мргудић не имађаше у овом часу одважности. Поново устаде, па, да се не замери рођаку своје жене, поче: „Браћо! Не морате ви бирати другог, новог перовођу, ако не ћете. Ја знам, да су рачуни добри. Како год ви хоћете, мени је право“.

Цела ствар добије сада други вид. Присталице Оларићеве бејаху се окуражили првим говором Мргудићевим, а и многи други, па које је Мргудић имао нека ушлава. Али овим другим бејаху поражени. Мишљаху, кад се он боји поце, како не би они?! Већиња за тим повика: Нека остане господин пона!

„Волео бих те видети, да си још говорио уз Оларића! — рече пона Мргудићу, када изађоше. — Ја бих теби показао“!

„Шта би ми показали?! Па добро. Мањина ће баш, ако хоћете, уложити протест, па ћу онда радити за Оларића, баш кад ми претите“!..

„Та видио сам ја већ одавно, да ти нешто шурујеш са Оларићем. Али писам хтео ништа, ради Марије. Па баш ако хоћеш, уложи протест. Ал онда ћемо се огледати...“

Мргудић је причао овај разговор Оларићу и напоменуо, да му је Перић и попретио. Оларић му је до душе пребацио, што се тако малодушан показао. Оларићка, чувши за исход избора, мишљаше, да је време наступило, да тиква са свим пукне, јер овако никад ништа. Позове Мргудића у башту. Овај се драге воље одазва.

Ишли су тако по башти а ни једно речи није проговорило. Мргудић као да је слутио нешто важно. Оларићка се дважила на корак, на који се дуго накањивала. Сад је ваљало почети. Пред својим мужем се лако могла оправдати за тај корак, јер је он њу разумео. Савести није давала рачуна, а ова га није ни тражила. Мислила је, да није грех уништити оно, што је на путу материјалном онегању њена мужа.

„Да, да! — почне најзад. Ви врло мало знате. Ја вам у оном писму наведох само десети део а остало, што је још црње и

горе, писам навела. Рекосте ми толико пута, да је сматрате за служавку... да је цандрљива, да вам је одвратна, да би не знам шта дали, да вам се свали с леђа. Ах, ја проклињем онај час, када сам вас видела и онај, у ком ми рекосте, да се само у мојој близини осећате срећни. И данас нас напустисте. Баш ако имате такав респект према својој жени, да за љубав њену нисте хтели кварити добру вољу њену рођаку, то нисте требали газити моје осећаје.“

Док је Фаустина ово говорила, гледала је на другу страну, откренута од Мргудића, а са поносно подигнутом главом.

„А да знате, ко је та, што за њену љубав не хтедосте уз мога мужа.“

„Али, госпођо!“

„Ништа. Слушајте. Ја знам, да ви немате Бог зна каква осећања према њој, јер иначе ја бих своје осећаје према вама скривала, и не бих се nigда понизила, да вам их откријем... Не, не! Али ме сада стаје живота, од како посматрам ваше понашање од повратка вашег амо. Као да сад друкчије мислите о њој!“

„Он, не, не! Ја сам вам још пре рекао, како према својој жени осећам. Али како ми она сада не ставља никакове препреке, него се слободно смем с Вама састајати, то немам потребе, да правим јавну бруку. Ах, та ни ја њој не могу замерити, што се забавља са Војводићем... Мора имати забаве. Шта знам? Не могу јој замерити што ми враћа мило за драго.“

Фаустина плану, али не рече ни речи. Нашла се увређена на ово. Њен понос бејаше увређен. Разум је у моменту надвладао срце. Она се не осећаше да је у толикој мери наклоњена овом човеку, а да ће је свет оговарати, што се састаје с њим. Та она није прешла границе те да се огрешила о верност према свом мужу.

„Нас двоје немамо шта прикривати, али ваша жена има. И ви њу сами прикривате. Ја јавно с вама општим, а ваша жена по тајно са Војводићем. Пре две недеље...“

„Знам шта хоћете да кажете. Чуо сам то већ с друге стране. Али за то нема докиза.“

„Тако је за доказ. Ако је по вољи, чухе се одмах.“

И не сачекавши његова одговора викне своју служавку. Мргудићу беше на устима, да каже, како је недостојно њих, да слушкиње зову да сведоче, но Фаустина се слушкиња већ створила пред њим, као да је где у прикрајку чекала, да је викне газдарица јој.

Звала сам те, Клара, да посведочиш, што смо нас две онда виделе. Не бој се ништа. Не ће ти господин ништа, јер истину не треба крити!“ храбрила је Оларићка своју служавку.

„Тако је!“ потврди Мргудић, наставши се у неприлици...“

Клара никако још да проговори што.

„Но па говори, јеси ли видела, када је господин учитељ кроз башту утекао? Је ли да си видела!“ наваљивала је Фаустина.

„Јесам!“ — промуца најпосле Клара.

XI.

Сутра дан се, као из ведре неба гром, просу по селу глас, да је Мргудић отерао своју жену. Попа је дошао да стина ствар,

али га је Мргудић одјуррио из свога стана, попретивши му, да ће и с њиме другојачије од данас. Перић му одврати, да ће и он за женом, ако је не прими патраг. И сама се Фаустина зачудила, кад јој донесоме тај глас. Није она ни сањала, да ће неодлучни Мргудић своју жену отерати. Мислила је само, омрзнуће је са свим на живети с њом само по морању, као што има сто и сто таквих брачних парова. Хтеде у један пар да оде, да ублажи задевицу, али јој опет дођу пред очи интереси њена мужа... те као вели, да не прави од зла горе.

Интелигенција се Краковачка подели на две странке. Мргудић и Оларић са нешто присталица на једној, а попа, учитељ и велика већина сељана на другој страни.

Оларићка поручи Војводићу, да тражи друго место, јер ће га Оларић и Мргудић гонити, но он јој одврати: Ко ме је тесно, нека иде. Он ће чекати, док се најпре докаже невиност његова.

Обе се странке спремаше на очајну борбу.

Која ли ће победити?

(Наставиће се)

ЦРВЕНА КАПА.

РОМАН Јована Захарјашевића

с пољског превео Рајко.

(Наставак.)

XIV.

Приближив се селу, угледа господни комесар, пред крчком, небројену гомилу сељака, која га поздрави дивљом дреком. Иза крчме се виделе рушевине двора, који догореваше...

Гомила сељака с косама и секирама, у окрвавленим кожусима, околи га урличући: живео господин ерески начелник...

Комесар се открине од тих крвавих савезника... и приближи се рушевинама двора.

Чудне му сад ствари изидоше пред очи на дворшћу!

Одмах на капији лежаше полеђушке на снегу стари економ у каљузи крви, очи му беху изб-

чене, а руке раширене, као да призива небо на освету!...

Комесар га гурне ногом — беше мртав!

Мало даље од њега лежаху два стражара. Изломљени им карабини показиваху, да нису били без борбе.

Један је баш одгризао набој, а други имађаше пуну шаку кратко опишане, сељачке косе...

Даље, савијен у клинче, с распореним трбухом, лежаше Матија, а одмах до њега баштован и Ђорави кухар збратили се за увек у заједничком загрљају!...

Накленом светлошћу обасјаваше двор те жртве...

Из крова на двору суктаху стотине пламена, а остаци догорелога дрвета разлетаху се

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

широм. Собе беху зидане, а строп, дебело оле-
њен иловачом, не пушташе ватре унутра. Ди-
мало се, до душе, кроз прозоре, ал комесар и
поред дима уђе у кућу.

Брзо протрчи кроз собу за посадак, у којој
је Јадвига свирала „L' harmonie des anges“ и у
којој се комесар лоштао с малим Стахом.

Све беше онде изломљено и поразбијано!
Намештај, слике, гласовир — све то беше само
гомиле дрва!

Прође другу, трећу, четврту собу. Свуда
дивљачко пљачкање!

Уђе у собу, где беше слика мајке Божје...
али шта ту виде...

Мати, са троје деце, лежаше пред клецалом
мртва и хладна!...

Не беше трагова од рана — а опет у том
телу не беше душе!...

Смрад од недогорелих греда испуњаваше
целу собу...

Уз мајку лежаше мали Стах као снаваћиви
анђелак а поред њега на земљи улан од хар-
тије... Држећи брата за руку и притискујући
лице уз његову главу, почиваше Јадвига, бела
као карареки мрамор...

Само једно створење беше још у животу...

Малена Ванда приљубила се уз хладне груди
материне па плакаше тужно и жалосно...

Комесар ју узе на руке и излети брзо, јер
му већ нестаде паре у грудима...

Загрљив девојчицу трчаше с њом путем у
долину, као ван себе.

Код једне колебе натрапа на неку жену...
Њој даде дете — а он трчаше даље... куда?
не знашаше ни сам.

XV.

Дуго је јурио господин комесар пољским
путем између два реда врба, које беху дивно
обориле гране. На сваком кораку му се чињаше,
да види пред собом читаву војску злих духова,
који га од свуда окружују. Завиривао је стра-
шљиво у те чудне, наказне ликове, а кад једних
нестане, страшили га други...

На широком цоћном обзорју трентаху ватре
у наоколо, а црвени, големи пламенови, укршта-
ху се на небесном своду. Поноћни ветар разно-
шаше, на све стране, глухе, потмуле крике...

Комесар је журио даље, а пратило га све
оно, што је видео на дворинту и у соби са

сликом мајке Божје... И не могаше утећи ни
сакрити се...

Минуо је рашљасте врбе, минуо гробља и
јарке, пут се је разилазио на неколико страна,
слике мука Спаситељевих остајаху за њим —
само не могаше остати оно, што је видео на
дворинту и у соби с мајком Божјом Ченсто-
ховском!...

Најпосле, после дуга потњега путовања, за-
стаде комесар пред малом крчмом, која стајаше
усамљена под шумом. Беше то скровито местан-
це. На мпљу у наоколо не беше никакова села.
У крчми су само две собе и малено предсобље.
На једном прозору трепташе слабачка светлост.

Комесар отвори врата... У соби беше пу-
сто. Само се мицао Чивутин, огрнут белим чар-
шавом, спрам светлости малене, лојане свеће.
Жалосним, уцвељеним гласом изговараше гласно
пеалме пророкове...

Комесар уђе у собу. Стари Чивутин поди-
гне руке, климне главом, па се мољаше даље.
Комесар седе уморан на клупу.

Чудна беше слика тај стари Чивутин у
самртничком чаршаву!

Беше то чисто епилог свега онога, што је
господин комесар данас видео и преживео.

Најпосле сврши Чивутин молитву. Одреши
кајише с руке и скине с чела Божје заповеди.

— Ај, ај, Herr Commissär, — повиче, при-
мичући свећу — шта ће то бити, шта ће бити!
Пале, убијају!...

— Имаш ли јаке ракије? — запита мрачно
комесар.

— Ракије?... Ај, ај, моја је ракија сушти
шипритус, па опет је за то преслаба!

— Имаш ли жену, деце?

— Не, господине комесару, удовац сам,
имам само унука.

Комесар искани чашу пружене ракије.

— Имаш ли празну собу?

— Имам, господине комесару!... Изволите...

Ај, ај! Властелина из Рунова провезли пре по
сата с одсеченом главом!

Комесар унаде брзо у собу. Чивутин пође
за њим са свећом.

— Провезли га — зашто Чивутин —
а крв лони с кола... Не ће бити добра!

— А шта није добро? — дрекне комесар
— зар је ко томе крив? Сами су себи криви!

— Сельаци су овде говорили, да им је госпо-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

дин ерески начелник казао, да убијају... да ће
www.milicijatiiti за сваку лешину, коју доведу.

— Ко ти је то говорио, глуши Чивутине?
дрекне комесар; то није истина, лаж је!

— Но, па што ви мени то говорите? Јесам
ли ја убијао, шта ли?... Што не одете онамо,
где је пожар, где кољу и секу? Што онде не
кажете, да господин ерески начелник није запо-
ведио, да се пали, коље и убија?...

Комесар изгура Чивутина, па, изнурен ути-
цима тога дана и узрујан ракијом, баца се на
постељу.

У својим доцнијим белешкама ипак се дуже
задржава код потоњих речи Чивутових... Боли
га, што се је пронео глас „као да је ерески на-
челник заповедио, да се убија шљахта по дво-
ровима. Приводи свакојаке доказе, да је то пука
измишљотина, коју растурише подли људи. Остаје
при том, да није било никакових заповести за
убијање. Држи да би и он морао што о том
знати, кад би било таквих заповести.

Тај одељак у белешкама поштованог савет-
ника нема велике важности, за то га само овлаш
спомињемо. Најбоља критика свију тих тврђења
комесаревих, као да је оклеветана државна власт,
беху оне речи старог Чивутина:

— Што ви, господине комесару, то мени
говорите, да господин ерески начелник не запо-
веда, да се убија? Што не одете онамо, где пале
и убијају?

Стари Чивутин има донекле право. Где је
био комесар, кад је пљачкан дроп у Љешници?
А шта је сада радио, кад му је Чивутин пока-
зивао пламени жар на небу? Је ли то био про-
сто страх, или гледање кроз прете?... Саветник
прича у својим белешкама, ако и јесу упутства
ерескога начелника била издана у широку сти-
лу, да је оиет тешко допустити, да би их пот-
чињени хтели тумачити тако ужасно!...

Морална и телесна изнуреност одузеше на
брзо комесару сваку свест. Брз сан склопи му
веће.

Изгледа, да су све животне моћи комеса-
реве последњим утицима тако испричане биле,
да им је преко потребно било какове нове снаге,
да их препороди. Требало им је благога мира и
лених и племенитих осећања, да поврате оно,
што су изгубиле тако ужасним утицима. А гу-
битак беше тако велик!...

Па и помогла је себи врло успешно неспит-
тана природа. На црне слике, које су још с це-

лом грозом дрхтале по можданим живцима, ба-
цила је дебело покривало и оделила их од свести
душине.

Место тога разавила је пред њом лене, тихе
слике, осветљене и огрејане најузвишенијим осе-
ћајима.

Комесар је заборавио у сну на оно, што је
видео, а сањао је — о својој Бerti и Херману!

И тај благи и слатки сан умирио је полако
узбуркану крв...

Срце му куцаше све правилније...

Сањао је да се поздравља са женом и Хер-
маном. Жена му се баца око врата. Херман тра-
жи његову руку, да ју пољуби. Није пала, на
прима му се блистају бриљантни ордени, из
цепа вири препоручно писмо с унапређењем и
наградом... а пада све, срце му бије достојан-
ственим и племенитим осећањем, да је задовољно
великој идеји државној, да је као војник издржао
на стражи велике германске отаџбине и да је,
као представник фактичнога поретка, био славан
бој на леду Вислину, с историјским маштањем
и утварама некаких природних права...

И беше троструко срећан у сну! Жена га
притискивала на груди, као славна јунака, син
га љубио по рукама и обећавао, да ће њи ње-
говим трагом, а он се надимао од поноса, што
га је Промисао изабрао за велика дела и пове-
рио му да изврши неумитне његове пресуде!...

Велик и срећан беше у сну господин коме-
сар! А кад се у јутро пробудио и, онојен још
чаробним сном, опазио поред себе *црвену капу*
— узе ју с заносом у руке, притисне на груди,
па ускликну:

— Та је капа почетак моје среће! Она ће
ми дати све, што човек може зажелети у тој
плачевној долини!

И још једном притисне на груди црвену
капу, и сећајући се опасности, кроз коју је про-
шао, заплака од радости и захвали Великоме
Богу, што му је, за све то, дао снаге и одваж-
ности!...

— Ту ћу црвену капу — рече сам себи —
однети Херману, као велику милосту!... Јадно
дете, да л ће он разумети, *шта та капа значи?*...

XVI.

После тога раскошнога сна и, исто тако,
раскошнога монолога, обуче се господин комесар,
па, запекав од Чивутина кола, оде најпречим
путем у ерески град.

Шта је путем видео и како је утецало на њега, што је видео, о томе не спомиње у својим белешкама.

Без сумње не беху то онаке слике, какo-вима се у сну наслађивао. Беху малко друкчије... Срећно и здраво стигне у ерески град. Одмах се кола упути се ереском начелнику.

„Начелник, прича господин комесар у својим белешкама, беше много блеђи, него онда, кад ми је давао упутства... На лицу му се познаваше, да је провео без сна многу дугу, зимску ноћ. Високо чело се снизило и сабрало. Нека дубља мисао зарила се онде и господарила доста расипно. Рекао бих, да је та скупа мисао стајала читаве године живота...“

И није чудо! Живот људеки мере по уда-рању срца и пулзацији жила... Верујем, да је за то неколико дана, чак и поред онога, што се само с прозора начеоникова видети могло, хиљаду пута у минути могло срце пући, а пулзација се за тисућу постотака убрзати... од младића могао си постати старац!

Шта је виши степен власти, тим су веће и теже дужности према друштву...“

Тако нам прта комесар свога поглавицу. Начелник се ласкаво насмешио, пружио му руку и рекао изнуреним гласом:

— А какове ми гласе ви доносите? Бојим се, да ће бити оно исто, што слушах сваких пет минута!

— И моји су гласови, до душе, мало крвљу умрљани, јер шта може бити без крви у таким приликама? — одговори комесар, вадећи из шпага буђедар и причајући нешто о оном чудном двобоју.

Начелник брзо зграби свитак хартије. Угасле му очи синусе опет старим блеском...

Читаше и осмехиваше се... осмехиваше се и читаше... Најпосле савије све, па рече комесару:

— Ви сте извукли велику срећку... Те хартије злата вреде. На суду ће бити оне најсјајнији доказ против криваца!... Преноручићу вас за орден и унапређење. А за сада повчана отштета за изгубљене ствари и путни трошак...

Комесар се поклони и, пливајући у ерећи, опрости се с начелником, да што пре подели ту велику срећу са својом Бертом и милм Херманом.

Као муња прелети улицу Подзамачку и за-куца, као на иглама, на малој кући с бапшницом.

— Берта, Берта! — викне с прага, захвали Богу, што сам здрав и читав и што ти доносим велику срећу!

Берта се баци око врата своме мужу. Јецајући од радости питаше очима, где је та велика срећка?

— А где је Херман, је ли здрав? повиче жустро момесар.

— У твојој писарници, игра се с војни-ма, што му их је [поклонила начелниковица, одговори Берта.

Комесар загрли жену, па оде с њом у пи-сарницу.

У писарници сеђаше Херман за великим сто-лом. На глави му стари, троугласти очин ше-шир, као обележје ђенералско... Пред њим, на дугом столу, отегле се у реду оловне чете. Ма-лени ђенерал помицао их појединце, као треба пред њим да дефилују, и певао уз то „народну химну“....

— Хермане, Хермане! викаше мати. Отац је дошао, јави му се!

Херман се флегматично окрене, гледаше неко време у оца па занита у сред започете химне:

— Шта си ми, тата, донео с пута?

— Шта сам ти донео, ти мала хуљо! ода-зва се срећан отац, шта сам ти донео, питаш? Да знаш шта та милошта значи, шта ће она до-пети оцу, а после и теби...

И извади из шпага црвену капу, па, збацив троугласти шешир, метне ју Херману на главу.

— То је та велика срећка! додаде, окренув се жени.

Кад Херман осети црвену капу на глави, прекиде наједаред „химну“ па погледа оца с не-ком дивном свечаношћу...

Настаде дуго ћутање. А за што су сви ћу-тали, то ни једно није знало...

Је ли угласта црвена кана тако наједаред преобразила Хермана, је ли отац, нехотице, ми-елио у тај мах о ономе, што је било у свези с том капом, или је најпосле мати дала олакшице каквој злокобној слутњи материнскога срца, ко ће знати? Доста то, да је тај изненадни чин комесарев изазвао у породици неко чудно ћу-тање, као да је тај тренутак за њу од велика значаја!...

— Каква је то срећка? одазва се прва Бер-та, тумачећи по своме мужевљевој метафору.

— То ти је, Берта, велика срећка! повиче

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

комсар, наместајући Херману капу нахеро — то значи орден, унапређење и ремунацију! То је више, него препоручно писмо! Знаш ли, Хермане, шта ти је на глави?

Херман скине капу, па је стаде загледати са свију страна.

Овде је мало укаљана, рече, показујући мрљу на страни...

— То ће се ишчистити! — одговори отац у заносу.

— Покушаћу! заврши Херман ту сцену и пољуби оца у руку за тај дар...

(Наставиће се).

КЊИЖЕВНОСТ.

АЛФРЕД ТЕНИСН.

У претпрошлом смо броју јавили читаоцима „Стражилова“: да је умро велики енглески песник Алфред Тенисн. Покојник је био велик пријатељ нашег српског роду. После јуначких бојева и победа пригорских написао је одушевљену песму „Пригорцима“, коју је на српски превео Љубомир П. Ненадовић и која је штампана била у „Гл. Пригорца“ а сад је на последњем месту прве књиге његових скупљених списа. Завредио је већ и с тога, да га и Срби познају боље и као човека и у то име ево хоћемо да саопштимо, што о њему доноси последњи (42) број немачкога Магазина за књижевност.

Овако се ту пише о Тенисну као човеку.

„Мало је њих познавало Тенисена. Ма да је био либералац и ма да се разумевао у свима питањима свога доба, ипак није волео масу, популарност, ширу јавност. У томе се разликовао од свог пријатеља Браунинга. Тенисн није тражио признања, па ако га је поред свега тога ипак добио и то у обилнијој мери него икоји други песник нове Енглеске, то се имало захвалити само приликама, које ни најмање нису имале посла са његовом вољом, да се истакне.

Претежна црта у Тенисну као човеку беше оно основно својство северногерманских природâ, да се повлаче у своју кућу и у своју унутрашњост. Тенисн беше срећан, али, да срећу осети, потребна му беше самоћа. Последње дане свога живота провео је скоро пустињачки у својој кући у Суреју. Ретко је одлазио у Лондон. Изнад свега љубљаше самоћу, а уз самоћу цве-

ће и — дуван. А што је највећма мрзео — то беше критика.

Критичари и наметљивци беху му нешто најстрашније на свету, и међу њима није налазио никакве разлике. Мрзео је људе, који су га бунци у његову мирном размишљању у толикој мери, да је умео бити и суров, и ако му је суровост изгледала као грех, па чак и неотесан, ма да је неотесаност сматрао за грешење против светог духа“.

Писац тих редака у Магазину вели да има писмо једне госпође, у коме му даје лепу слику човека, који имађаше име најпрослављенијег песника Енглеске. Из њега наводи ово место:

„Страшан је био за младе женске, које су имале страст, да траже аутографе. Рекао је једаред да мисли, да сви греси и пороци овога света стоје у свези са страшћу за аутографима, анегдотама и персоналијама; да тражење и скупљање анегдота и различних приватних згода из живота великих људи значи толико исто, колико и поступати с њима као свињама, које јавно распоравају; да зна, да би и њега тако могли јавно распоравати као свињу; да из свег срца и душе захваљује свемоћном Богу, што није ништа знао ни хтео да зна о Шекспиру по само његове списе и што није за Шекспиром остало писема, да њих публика може распоравати као свиње. Још рече, да му пошта није ништа донела за пуна два дана и да му то изгледа, као да су у свету заборавили њега и име му.“

Другој једној госпођи тужи се на наметљивце, који су му изгазили леци парк. „Он је у истини чинио утисак велика човека“, пише она

„Имао је сву драг мала детета и заношљиву мов надмоћна духа. Његов дубоки глас беше ми као музика. . . . Провео ме је по своме имању (на острву Вигту), био је врло љубазан и добар, ма да се горко тужио у опште на неваљалство људи, а на по се на становнике острва, који га непрестано узнемиравају и цвеће му газе.

Као што је толико тихих и сретних песничких природа помрло, отуђивши се од метежа светског, тако и Тенисн. У свом лепој завичају на острву Вигту скрио се од целог спољашњег света и сви покушаји радозналаца, који су се тамо све тискали, да виде славног песника, беху узалудни. Једнога дана хтеде да га походи принц од Уелса. Слуга, што је отворио вратнице, одбије га: „Мистр Тенисн не мари данас да дочека иког!“

„Ја сам уверен, да ће ме дочекати,“ одговори принц, „ако му кажете, да би га рад био видети принц од Уелса.“

„Ах, идите, та шала је сувише стара!“ одмахне слуга и затвори врата “

Наводи писац и једно Керлајлово писмо Емерсону од 5. августа 1844, које у познатом Керлајлову оригиналном стилу прта песника, када се овај већ потпуно развио, по још није достигао био славу, која обично мути суд. Занимљиво је опазити, да се онтром оку Керлајлову још тада у човека у пуној мушкој снази учинила да претеже прта отуђивања од света. Керлајл пише :

„Алфред је једна од оних мало енглеских или не енглеских појава, што сам их ја видео и што су за мене лепе и остају лепе — права човечија душа, или поуздано приближавање оном,

чему сопствена душа може рећи „брате!“ — Но бојим се, да не ће доћи; често не сврати к мени, кад на који час дође у варош, у опште ником не свраћа; усамљен је то и тужан човек, као што име људи, који живе у неком елементу туровности, који носе у себи комад хаоса на се труде да га прераде у космос. Он је чини ми се, сип богата закушника грофовије Линколна; на одиета, из стихова му се види, да се родно у крају „мајурева, јендецима опкољених“ и зелених гојних ливада, а не у гори са бурама и шумним потоцима. Учио је у Кембриџу, права или богословију, но како је после смрти свога оца добио малу ренту, боље му се допало, е матером и сестрама основати заједнички дом, одрећи се звања и достојања сваке врете те место тога правити стихове. На тај начин живи још, час овде, час онде; увек близу Лондона, никад у Лондону; ретко га човек виђа, тек по кад кад дође на час два до којег свог друга из Ђаковања. Нема му, чини ми се, још ни четрдесет година, али зацело није више далеко до њих. То вам је један од најлепших људи на овом свету. Има колосалан перчин круте црне косе, веселе смеђе очи, масиван па ипак веома нежан орловски профил, жуто-мрку, мал те не индијску боју у лицу, носи се прилично алкаво, пуши страхота много дувана. Глас му има металан звук, згодан за гласан смех, за тужаљку, да ти до срца продре, и за све, што је међу гласним смехом и тужаљком; говори и мисли слободно и много; последњих десетина година писам имао таква друштва уз једну лулу. — Видећемо, шта ће бити од њега. Често му није добро; веома је хаотичан — пут му води кроз хаотично, бездано, непрокрчено, није створен, да нагло полази даље.“

КЊИЖЕВНЕ ОЦЕНЕ.

Милан Решетар. Горски Вијенац владице пригорскога Петра Петровића Његоша, протумачио га — — . Једанаесто, државно издање. У Биограду, држ. штампарија. 1892. (Други натпис: Министарство просвете краљевине Србије добрим ученицима I.) вел. 8° XXII. 166.

Ријетко се у нашој књижевности појављују књиге, које су израђене тако брижљиво и тачно, с таким разумијевањем а и љубављу

као Решетарово издање Горскога Вијенца. На кад така књига у нашим приликама већ за двије године доживи друго издање, који пријатељ књижевности, који љубилац Горскога Вијенца, који поштовач солиднога научничкога рада да се не обрадује од свега срца! То нека је морална награда вриједноме писцу за његов велик труд, који је положио око тумачења те наше књижевне драгоцености. Награду је потпуно заслужио. Многи су се и досад сла-

дрили читајући Његошево дјело, многи су сркали свјетину из тога бистрога врела непоковарена српскога живота, многи умијаху и на изузет казивати читаве одсјеке, али колико их бјеше, који све разумијеваху? Решетар нам је спремио издање, које може потпуно замијенити изворник и дао нам и кључ, да га разумијемо.

Хвала и српском просвјетном министарству у име добрих ученика! Оваком збирком, којој нека послужи као образац ова прва књига, доскочиће једној живој потреби. Тијем ће њешто загладити ону своју велику кривицу, што се дослије не постара за ручну књигу српске књижевности. Па и ако та књига (дај Боже!) скоро угледа свијет, ипак она сама ће дати ученицима блиједу слику српскога пјесништва без овакијех дјела, која ће ученици моћи употребити у школи и на дому. Само да се у жагору не заборави како год опет на добре ученике!

Ово друго, биоградско издање Решетарова Горскога Вијенца у њечем се разликује од пређашњег загревачкога. Прво и прво због друге намјене изостала је опширна расправа о Горском Вијенцу а на њено мјесто стављен је чланак, у којем је садржај (краћи него прије, али баш зато згоднији), њешто о језику, о издањима и пријеводима Г. В. У том погледу ово издање не може нам накнадити загревачко и ако се због намјене промјена мора одобрити. Друга разлика је још знаменитија и тиче се тумача (коментара). Од како изађе прво издање Г. В. с тумачем многи познавачи и Његошеве појезије и црногорских особина притекоше у помоћ савјетима и допунама (допуњачи су наведени у предговору XII. стр.), а сјем тога дође издавачу у царској књижници у Бечу до руке прва половина рукописа (о њем в. „Стражилово“ од ове год. бр. 17. стр. 265—269.), који такођер баца свјетлости на њека мјеста те све то уједно подоста измијени изглед коментара. Што се тиче ткива (текста) поправљене су гријешке пређашњег издања, враћено је у ст. 534. *разлучи се*, што потврђује и рукопис и по изречној (додајемо: и оправданој) жељи Просвјетнога Савјета остављене су гласовне гомиле *дс*, *тс* (мј. пређашњег *ацки*, *луцки* сад је као у изворнику *адски*, *лудски*). Њешто мало је промијењена интерпункција. У рјечник се мало дирало, осим што су некојим ријечима поправљени нагласци, некоје су пре-

несене из рјечника у тумач, некоје су опширније протумачене (одјеније, кључ, масла, позамрцати, сплачина, хабати; халак скраћено), а три су додате (погрдити, собитије, умилити се.)

У огромној већини нових тумачења, поправака и допуна треба гледати напредак у филологији Г. В. те се морају примити. Још само неколика мјеста се као тврди коштуњци опширу „људскоме познању“.

Ови стихови су у биоградском издању без сумње боље протумачени: у посвети 17. 18.; у Г. В.: 10. (*дарова му Дуну ка ј.*), 21. (*дан и народ*), 56. (*на трон сједиш*), 58. (*хулиш бога с св. олт.*), 60. (*сјенку*), 418. (*петнаест носилах*), 477. (*не зна жена ко је к. еј.*), 498. (*од бога дио изгуб.*), 527. (*то је ср. дала ал неср.*), 540. (*над глав. се надод. руке*), 546. (*с Турц. рат. а Т. свој.*), 603. 4. (*без муке се ај. не исц.*), 605—7. (*јун. је цар зла св.*), 643. (*страшно илеме*), 659. 60. (*нека буде што б. не може*), 661. 62. јасније (*на гробу ће изн. цв.*) 685. 86. (*што се цр. зад. бав.*), 692. (*прокле мати од нев. с.*), 761. (*препали их невј на еј.*), 764. 65. краће (*мед за ус. и хл. приона*), 766.—68. (*слатка мама по б. на ул.*). Ст. 761—69. придијевају се сад Станиши Приојевићу. Ст. 770. 71. (*слаб. смо земљи прив*) јасније, 784. 85. (*да ми свјет. круна Лаз.*), 848. (*у кам ударило*), 1061. 62. (*јун. бог ће учин. сиом.*), 1105. (*доб. саб. тоуз иза ср.*), 1118. (*у фук. очи од силач*), 1338. (*Богдана*), 1558. (*иа иђаху као на кљ.*), 1676. (*Совру провидура*), 1754. (*разговор*), 2444. (*чашу од оке*), 2511. (*тјело стене под силом душ.*) јасније, 2519. 20. (*све се чов. брука са чов.*) јасније.

Поуњен и опширније изведен је тумач у овим стиховима: 1—3 (*седам бинишах*), 115 (*описана игра град*), 116. (*граб. кашице*), 534. (*разлучи се*).

Тумачеље историјских догађаја је поправљено по новим усјесима у ст. 187. (по Руварицу поправљена су имена кћери кнеза Лазара и њихових мужева), 201. (исправљена је хронологија српских краљева и царева), 2658. (допуњен мишљењем Љ. Ковачевића о Страхини Бановићу). Код ст. 235. 236. вели Г. Р. и у овом издању; „што народ о Милошу (Обилићу) приповиједа није ваљда пука прича.“

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unilib.rs

Вала је излишно, јер осим Бајазитова писма (које помиње и г. Р.) потврђује се Милошево јуначко дјело и у рукопису руском „*Хожденије* (московскога) *мигрополига Пимена*“ (у Јерусалим), који је на недјељу двије последије косовске битке пропутовао балканским земљама и том приликом опазио у турској држави „мятежъ велий и смущеніе много,“ јер „Амурата царя убиль лестію слуга Лазаревъ, именемъ Милошъ.*

Боље су протумачени у овом издању и њекоји обичаји и вјеровања и три мјеста у Црној Гори: у ст. 139. (*вала мушку главу*), 959. 60. (*не прелаз. преко пуш.*), 1072. 73. (*луча ће се ваша приизирати*), 1719. краће (*кад у боб врачају*); ст. 339 (*Полане*), 345 (*Рудине*), 574 (*Бемовско поље*).

Ови стихови ипак нијесу сасвијем јасни. У посвети ст. 24., види се да се говори о трагичној смрти Карађорђевој, али што значи „продати се“? велик је скок до „жртвовати се“ како хоће г. Р. — 583. 84. (*јун. се ч. и хоће в. небо насмијат грох.*) боље ће бити оно „друго“ тумачење судећи по смислу читавога тога кола. У народу се мисли, да свакога доброга јунака прати срећа („срећа јуначка“), али „гдје је срећа ту је и несрећа“ (*чашу меда ј. н. не поши да је ч. жуци не загр.*). Ето и Иван-бег, таки јунак како је прошао на Бем. пољу. *Заиста се више пута и јунаку небо наруга* и да му злу срећу. Али последије се опет повратила стара срећа (ст. 595.) те се осветио Турцима. — 674. 75. други стих тумачи се усиљено. Схваћа се „олт. прави“ као објекат од предик. „нек пропоје“. Боље би било да се оба стиха схвате као двије реченице, у објема је предик. „нек пропоје“, субј. „цјесна“, „олтар“. Дакле: нека пропоје ужасна цјесма рата и смрти, нека пропоје прави олтар (вјера) на окрвављеној Црној Гори.

* Флоринскій. Въ память пятисотлѣтія косовской битвы. (Кіевъ. 1889.) стр. 10. и напомене 13. и 17. на крају књижице.

— 1017. (*вјера турска докле глава скочи*) није још јасно. — Ну најтамније мјесто је ст. 2290.—97. (*вр'јеме зем. и судб. луд.*). У главном га тумачи г. Р. опет онако као и прије, само погдешто другијем ријечима. Ријечи „управа“ дат је други смисао (сад је имен. а пређе бјеше придјев). „Овдје баш људско записе познање“! — 2382. (*милу ми је за моје ор.*) такођер није јасно. Да ли не би требало разумјети просто: то је добар знак за м. ор, па се радујем?

Него има у овом издању и тумачења, којих не бјеше у пређашњем и она су махом добра. Ст. 4. (*Ареј*), 7. (*Белонине*) пређе се тумачаху у рјечнику; тако и 1967. (*с главе погубосмо*). — 258. (*ће с' вода м. јал. обл.*), „јалове се облаци“ не мора значити: „кад мј. кише синје град“; јалов = неплодан, празан (јалова чорба = празна ч.). изјаловило се = не би ништа од свега; дакле јалове се обл. = испражњују се, излијевају. — 169. 170, 243 (тмѹша, за потврду: тмѹ божја = много, велик број), 255. (треба: *оба стоји* [без мијењања обл.] мј. 2. пад.), 273, 389, 712, 769, 900, 1041, 1288, 1335 („кретати у чету“), 1695, 2006, 2493.

С друге стране изостављена су (јамачно као сувишина) њека тумачења: *гројичина дне*, *Ловћен*, ст. 257. (о Југовићима), *нико ни у нос* иза 262 ст. Сувишно је и у ст. 185. (*не вала се*), *мала госиоџа* иза 196.

Тумачење ст. 203. 4. (*за правило лудост изабраше*) остало је и у овом издању а тешко да је добро. Не вјерујем да ће ико назвати *лудостју*, што су наши стари владоци „граддили цркве и манастире и прилагали им богате дарове“, а најмање ће то рећи један српски владика. Те стихове или треба разумјети тако, да су наши цари слабо водили бригу о владању и држави, него да су се одали којекаким беспослицама (*лудостима*), или треба тражити како друго тумачење.

(Свршиће се.)

Тих. Остојић.

К О В Ч Е Ж И Њ

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

Чедонић Мијатовић. О условима успеха. Писма српској трговачкој омладини. Од — —. Прештампано из „Трговинског Гласника“. Друго и поправљено издање. Београд. Штампано у државној штампарији краљевине Србије. 1892. 8-на. Стр. 226. Цена 1-50 динара. — Радосна је појава, да је ова златна књижица Чедо Мијатовића за неколико недеља доживела и друго издање. Радосна је то појава, јер ми у опште нисмо научени на „друга издања“ а најмање смо научени, да их доживимо за тако кратко време. Али је најрадосније, што је *биш ова* књига доживела друго издање за тако кратко време. Кад човек прочита натпис књизи, мислио би, да писац тражи услове успеха у спољњем свету, међу тим он их тражи у самоме човеку, доказујући, да су здравље (телесно, душевно и морално), смишљен, методичан рад и штедљивост услови успеха. Те своје начере доказује учени и родољубиви писац цитатима из светог писма, изрекама старих философа и нашом народном философијом — народним пословицама. И да би што боље и убедљивије доказао своја тврђења, наводи и причине из историје, и своје рођење, врло занимљиве доживљаје и разговоре. Но писац се није зауставио код сувопарнога теоретског разлагања, већ је пошао даље и практично показао, како би се могле гајити те врлине у омладини српској, па указује на енглеске прилике и институције, које тако темељито познаје, и предлаже, да се такве институције отворе и у нас. На крају је књиге „додатак“, у коме су „основи хришћанскога морала“ и „савети здравога разума“. — Књига је написана ошвако, како само Мијатовић уме да напише, слатко, кратко, (као што се и пишу књиге ове врсте), па ипак језгровито. И ако су ова писма управљена на српску трговачку омладину, ипак за то треба ову књигу да набави и проучи сваки родољуб, а нарочито омладина српска, јер осим првога писма, где је реч о трговини и њеној важности, ова су друга писма пуна поуке за свакога родољуба, а нарочито за српску омладину. Да ће родољубива писма ова Чедо Мијатовића уродити добрим плодом, томе се сме-мо надати, када видимо, да су ево за тако кратко време доживела друго, поправљено издање. — Техничка је страна књиге извршена. Израда је елегантна, штампа добра, хартија фина, штампарских погрешака нема. По ово најтоплије препоручујемо ову златну књижицу. Б. С.

V. Jagić. *Archiv für slavische Philologie* unter Mitwirkung von A. Brückner (Berlin), J. Gebauer (Prag), C. Jiroček (Prag), A. Leskien (Leipzig), W. Nehring (Breslau), St. Novaković (Belgrad), A. Wesselořky (St. Petersburg) herausgegeben von — —. Fünftehnter Band. Berlin. Weidmannsche Buchhandlung 1892. — Изшла је и прва свеска XV књиге Јагићева Архива за словенску филологију. У овој свесци је сем продужења занимљива чланка Soerensen-ова о српском народном епском песничству чланак Новаковићев „Beitrag zur Erforschung der macedonischen Dialecte“; овај чланак има четири одељка: 1. Lanka, Њнга, Њка, 2. Amborija-Jeborije, 3. Die Nasalen um Kostur (Kastoria) и 4. Die südwestliche Grenze des Nas-

lismus in Macedonien. У одељку „Kritischer Anzeiger“ од наших књига Јагић оцењује Новаковићеву „Село“ и треће издање *Вукова Рјечника*, не додосећи никако похвална суда о овом издању; а Решетар проговорио је неку о Milas-ову делу „Današni traški dijalekat“. У Bibliographisches“ у неколико речи Јагић је проговорио о Новаковићеву преводу „Србија и Турска“, Милићевићеву „Кнез Милош у причама“ и Маретићеву „Slavenski nominalni accenat“ (Rad 102); даље дотакао се и двеју књига руских, које се и нас јужних Словена тичу, и то: Успенскога „Очерки по историји византијској образованости“ (у овом делу писац много говори о богомилима, о Козми и о улози Григорија Паламаса у српској историји) и Петрова „Мниме следи католическага влияния въ древнѣйшихъ памятникахъ югославянскаго и русскаго церковнаго права“, што је изишло у Москви ове године. Приказујући ово дело Јагић износи претпоставку, да се под поротником у Душанову закону и у другим споменцима разуме само „Eideshelfer“ а не „index selectus.“ На крају је ове свеске библиографски преглед радова, који се тичу филологије у ширем смелу, а изишли су у ком књижевном српскохрватском листу. Овај преглед израдио је др. Решетар. Мислимо, да није из овога дела прегледа требао да изостане „Дабробосански Источник“; у њем се овда онда такођер може наћи, ако не каких студија, а оно бар описа старих књига, којих доста има по Босни и Херцеговини.

Беч.

Б.

Јован П. Јовановић. Књига за народ. Повјесница српскога народа у Славонији. Саставио — —, свештеник у Кобашу. Цијена 40 новч. Загреб. Српска штампарија. 1892. Стр. 100+IX. — У почетку ове књиге говори писац о Славонији у најстарије доба. У другом одељку је историја Срба у Славонији до доласка патријарха Арсенија Чарнојевића; у трећем је историја до најновијег доба. У додатку је „Просвета у Славонији“. Писац доказује, да су становници Славоније Срби, и да их је тамо било још од досељења њихова на Балкан. У Славонији је породица Браиковића имала својих добара. Испред навале Турака селили се Срби из Славоније у варајдинску крајину; и ови и они Срби, који су остали под Турцима, свагда су се храбро борили против непријатеља. Срби у Славонији много су гоњени због вере; због тих гоњења исцљавали су се у Русију. О манастирима у Славонији проговорио је писац опширније. Кратко, али добро је разрађена „Просвета у Славонији“, где су са хвалом споменуте две Енглескиње, које имају великих заслуга за српски народ; осим тога проговорио је писац неколико речи о писцима српским и хрватским, који су се родили или дуже времена бавили у Славонији. — Књига је написана дело и разумљиво. Требало је само да је писац боље проучио српску историју, те би избегао многу крупну погрешку. Осим тога има на доста места у књизи израза, који овакој радњи не додикују.

Беч.

С.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

Од некога времена учествовали су у фељтонима страних новина путописи по српским крајевима. Тако има у 292 броју „Egyetértés“ а фељтон дра И. Шармаја: „Излет у Босну“. О истој теми пише и у „Ujvidék“ у Владислав Зоркови.

У Бечкоме листу „Neue Freie Presse“, и то у броју 10115, и још у два броја за тим, има подлистак Рудолфа Линдауа (брата Павла Линдауа), у коме описује своје путовање „од Беча до Цариграда за време колере“ (септембра ове године). Ми се на овај подлистак не бисмо освртали, јер је у главnome слаб, неинтересантан и сувише субјективан, али се морамо оградити противу онога, што писац пише о Србији и српском народу. По њему Србија није лепа земља, Срби су прљави, (од Београда до бугарске границе није — води — видео чисте кошуље), тек где где се види сеоце и колиба, марва им не вреди, вагони су прљави и стари и т. д. Али за то није имао довољно речи, да се нахвали Бугарске и бугарскога народа. По њему је бугарска земља лепша и плоднија од Србије, боље се обрађује, него српска, Бугари су лепа, здрави и вредни људи, бугарски војници сви до једнога марцијални, „правни Прајзи петока“, бугарски су вагони чисти и лепа и т. д. Како мисли г. Линдау о Бугарској и Бугарима, нама је све једно, али не можемо ћутке прећи преко онога, што говори о Србији и Србима. Је ли Србија одиета лепа и плодна, то су изрекли давно већ људи, који су Србију више пропутовали, него г. Линдау, који је пројурно „Orientexpresszig“-ом, једну линију српске државе и већ себи створио (и штампао) суд о Србији и Србима. Ми бисмо му могли навести, шта су о лепоти и плодности Србије писали стари писци (не Срби), могли бисмо га упозорити, шта су о Србији писали путници, који су по њој и кроз њу путовали у средњем веку, могли бисмо му навести, шта су писали нови и најновији писци о Србији и оним крајевима, кроз које јури железник, могли бисмо му навести, шта су нама лично говорили толики Французи и Енглези, које је очарала лепота Србије, али на што носити све у Атину? На када тако стоји ствар, када је г. Линдау *први и једини*, који доказује, да Србија није лепа, онда је јасно, да таки „књижевник“ мора имати разлога, што тако говори. Тај разлог је правац данашње српске политике, који не годи г. Линдау-у. По губи ли шта лепота и плодности Србије тиме, што г. Линдау *каже*, да је Србија гадна? Хоће ли се флашица с ружиним уљем на мах претворити у отров, ако г. Линдау *каже*, да је у флашици — отров? Толика места, толике славне вароши и варошце леже на прузи а г. Линдау ипак није ништа видео, до ли „неколико сеопета и колиба“. Њему је наравно Јагодина, Алексинац и т. д. село, а Параћин колиба. Наравно, ко заслепљен политиком путује, тај у заслепљености и *не може* ништа видети. На када је г. Линдау већ био тако добар, да пут до Ниша обележи као гадан и неинтересантан, за што није ништа говорио о путу од Ниша до Нирота, за што није бар споменуо Сињевачку клисуру? Наравно, *ту* није могло ни смело *ни његово* перо да учини неправду српској земљи. Ако су српски вагони, (за које онако славни и претензиван путник, као што је Гончевић, вели, да су *раскошни*), ако су мали и прљави, то нам је жао, али док се не пронађу новији, Србија ће морати и на даље употребљавати вагоне американскога система, као

и Немачка и Аустрија. — За г. Линдауа су Срби само — прљави. Они за њега немају ни врлина, ни мана, само су прљави. Ми се огађујемо против оваке неистине, само морамо запитати г. Линдауа: како је *могао* рећи, да од Београда до бугарске границе није видео чисте кошуље, када је само мало изишао у Нишу, а иначе је целог пута седео у своме вагону прве класе сам са — једним Немцем? И како је онда *могао* видети Србе? И зар Срби немају иначе ни врлина ни мана?... Али, држимо, и ово је доста, Апстрахујући, што је велики део фељтона субјективан, и оно мало несубјективнога је неистинито. И ово, што смо написали, написали смо, да српски свет види, како и у народу, који је познат са своје темељности, има људи, који, у вагону седећи, пројуре једну земљу и већ имају мишљење (и пишу) о земљи, народу, војсци, марви и т. д. А да ће се увек наћи новина, које ће штампати оваке ствари, о томе смо уверени, јер смо — на жалост — догле већ дотерали, да се и лепа књижевност преже у кола политичких интереса и симпатија, у којима се с накривљеним шепциром истине возе — књижевне пијанице.

— *Илија Округић* *Српцац* јавља, да је дао у штампу свој „пучки еп у 17 пјесања“ под насловом: *Св. Иван Капистран, победитељ Турака код Биограда год. 1456*. Спев је тај спевао Округић после петстогодишње славе Капистранове, коју прославише у Плоку. Ако не буде никаквих запрека, биће књига готова до краја месеца новембра. Изисће девет до десет штампаних табака, биће у њој Капистранов лик а цена ће јој бити 60 новчића.

— *Стева Милековић*, штампар у Великој Кикинди, покренуо је почетком овога месеца нов лист за просвету, привреду и забаву народу. Лист се зове „Гласник“ а излази дваред на недељу, средом и суботом. Издавач је уједно и власник и одговорни уредник. Лист стаје годишње четир форинта. До сад смо добили три броја и морамо рећи, да уредништво, што се трећег смера Гласникова тиче, није Бог зна како скрупулозно у избору. Судећи по поздравима (у 1. па чак и у 3. броју) добиће сад т. зв. verkante Dichtergenies још једно уточниште у Великој Кикинди.

+ Изисла је пре кратког времена и седма књига „Сборника за народни умотворенија, наука и књижевина“. Вредно би било да се нађе ко год да и о тим издањима бугарскога министарства просвете проговори.

+ Бечка књижара Hartleben-а издала је ту скоро „Reise-Routen in Bosnien und Herzegovina“. Illustrierter Führer mit 58 Abb., einem Plane von Sarajevo und é. Karte. Књига је на 8-ни, има 127 страна а стаје 1 форинту.

+ „Česky Lid“, чешки лист, што сво другу годину отпоче 15. септембром под добрим уређивањем L. Niderla и dr. Zibrta, доноси у првом броју кратку оцену на друго издање Филиповићева „Kraljević Marko и nar. pjesmama“. Оцењивач Ciszewski не изражује повољна суда о овом издању, које се не одликује навршношћу у прештапвању. — У овом броју нека је речена и о познатом Штраусову преводу „бугарских песама“, о ком је и у „Стражилову“ проговорено.

+ Орган немачкога друштва за антропологију, етнологију и праисторију: „Archiv für Anthropologie“ штампао је у првој свесци занимљив чланак M. Weigerl-а из Берлина под насловом: „Bildwerke aus altslavischer Zeit“.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

+ „Журналъ мин. нар. просвѣщенія“ у свесци септембарској помиње међу осталима књигама, које је редакција добила у августу месецу, и рад Степовића „*Помишљање Л. К. Лазаревића, сербског писатеља*“. Када је ова књига (или књижица) штампана, по рђаву обичају уредништво не ставља; само вели, да је у Кијеву штампана.

+ Задрека „*Iskra*“ саопшти у 13—14 броју народну песму из Босне „*Лепотица Мејра*“. У истом је броју и животописна црта оца Амброса Марковића.

+ „*Oesterreichisches Litteraturblatt*“ у 14 броју приказује књигу Карла Пецца (Peez) „*Mostar und sein Culturkreis. Ein Städtebild aus der Herzegovina. Mit 3 Abbild. u. 1 Plan*“. Књига је ова изишла још прошле године у Липници у издању Брокхауза. У осмини је, а има страна XIII и 245; стаје 2 фор. и 40 новчића. Оцењивач хвали ово дело, које говори о Мостару с погледом на географију, статистику, историју, културу, привреду и т. д. Не би баш било на одмет, када би и ко од наших ову књигу прегледао и о њој проговорно. У последње доба ничу многи туђи описивачи наших земаља, а ми се на њих и не осврћемо!

+ У „*Zeitschrift-y für Kirchengeschichte*“, што уређују Бригер и Бес, а у свескама другој и трећој, изишла је радња Н. Gelzer-а „*Beiträge zur russischen Kirchengeschichte aus griech. Quellen*“.

+ У „*Sitzungsberichte*“ Бечке академије наука, у разреду математичко-природописном, а у шестој свесци првога дела 101 књиге, штампан је Toula свој рад „*Zwei Säugthierfundorte auf der Balkanhalbinsel*“.

+ У броју 12. „*Monatsblätter des wissenschaftlichen Club in Wien*“ изишла је радња познатог Хернеса „*Die Alterthumsforschung in Bosnien und Herzegovina*“.

— У 40. бр. „*Јавора*“ штампан је чланак Николе Андрића: Преводилац Манојло Јанковић. — Морамо опет изразити своју жељу, да једном престану онаке похвале, каква је н. пр. у 40. бр. „*Јавора*“. Вели се тамо, да је најновији Андрићев рад „изражен с потпуним разумевањем ствари, оштроумно и зрело, а уз то лепо и занимљиво“. *Савршенство!* — Него бисмо г. Андрићу препоручили да боље пази на изразе у својим студијама. Не доликује „оштроумно и зрело, а уз то лепо и занимљиво написано“ расправи н. п. ова реченица: „По Новаковићу онда и други *литерари трабанти ударају у исте диле*“.

— Исто тако зачудили смо се, кад смо прочитали у истом броју „*Јавора*“, да је Ренана „*народно промлатио*“ Френел! Требало би мало боље назити на изразе.

— У 41 броју „*Јавора*“ завршио је Јов. Ђорђевић своје „*Успомене*“. Желети је, да Ђорђевићеве „*Успомене*“ буду отштампане у засебну књигу.

— У истом броју „*Јавора*“ штампан је чланак: Живео Чета Мијатовић! Уредништво „*Јавора*“ требало је да се у овој прилици постарало за засебан чланак о Мијатовићу, а не прештамповати живот Мијатовићев из „*Орла*“. У „*Орлу*“ је живот Мијатовићев прештампан из „*Годишња*“.

САДРЖАЈ: Песништво: Ренан. Ни из чега. Првена капа. — Књижевност: Алфред Тенисн. Књижевне оцене. — Ковчежић: Књижевни прикази. Књижевне белешке. Смесице.

„СТРАЖИДОВО“ издаје сваке недеље на читаву табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. за по год., 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 12 динара на годину. — Рукописе се шаљу уредништву а претплата књижари Луке Јоцића у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара В. Валожина у Београду.

ка“ срп. ак. I. Услед тога је „*Јавор*“ начинио више погрешака и нетачности. Тако н. пр. стоји, да је II. књига Деспота Ђурђа штампана 1879. г., није споменуто, да је Мијатовић члан енглеског историјског друштва, није споменуто, да Мијатовић у новије доба ради на лепој књижевности (Иконија и од Расине Рајко).

— У „*Гласнику зем. музеја*“ штампана је расправа И. Руварца: Катарина, кћи Твртка I. бана (од 1353 до 1377) и од 1377—1391 краља босанског. Та је расправа одштампана и у засебну књигу.

— Под натписом „*Лепа књижевност у „Отаџбини“ за годину 1891*“ оцењује Милош Н. Пејновић, професор у Лозници у деветој свесци овогодишњег „*Просветнога Гласника*“, које опширно, које у кратко, све песме, приповетке и драме (и изворне и преведене), што изиђоше прошле године у „*Отаџбини*“, уз то и роман Милана Савића под натписом „*Даша Ђонић*“, којем је први део завршен у ланској „*Отаџбини*“, најпосле и „*Цејлон и Калкуту*“ дра Милана Јовановића. — Како је Милош Н. Пејновић у зпште некако апартан у својим судовима о лепој књижевности, тако има и овде много што шта, и то по његову начину категорично речено, што баш не верујемо да би многи хтели потписати.

— Од дра Милана Јовановића *Батуца*, професора Велике Школе у Београду, изишло је јавно предавање о колери. Садржај је: I. Увод II. Нарав кујне болести. III. Спремај и снажи тело за борбу. IV. Чувај се кујне клице. V. Болесник и прва помоћ и VI. Дезинфекција. Поручбине на ту књижицу шаљу се Живојин Ђорђевићу у Београд (Золонко-хигијенски институт.)

СМЕСИЦЕ.

(Највеће књижице на свету.) Енглески научник Тома Гринвуд издао је недавно веома занимљиву књигу о највећим књижицама на свету. Књига та онако приказује статистику књижица: На свем свету највећа је Париска књижица, која има више него два милиона свезака и у округлу броју 160.000 рукописа. Друго место заузима Петроградска царска књижица и British Museum у Енглеској, обоје са од прилике подругим милијоном свезака. За њима долази Минхен са својом књижицом од 900.000 свезака и великом својом збирком рукописа. О једно место натраг стоји Берлин са књижицом од 800.000 свезака, Гетинген 600.000, Копенхаген 510.000 и Дрезден са по милијона свезака. Исто тако угледно место заузима и Беч, где царска и универзитетска књижица има свака по 400.000 свезака. За Бечом долази Будимпешта и Кракова. У ове две вароши највеће књижице имају до 300.000 свезака и силне рукописе. Недавно су и у Кијевској, у Кантону отворили јавну књижицу, на коју је сам кантонски поткрај дао 11.000 фуната стерлинга (110.000 форината). У Америци и Аустралији нема много великих књижица, но у толико је већи број јавних читалница, које су све у свези са већом или мањом књижицом. У Аустралији на сваких 4800 душа пада таква једна јавна читалница, а у Енглеској тек на сваких 277.000 становника дође по једна јавна књижица.